

KERTINĖ PARAŠTĖ

Geresnis yra gero priešas

Praėjusią savaitę skaitėme Lietuvos rašytojų draugijos valdybos pranešimą apie naujos komisijos sudarymą LRD premijai skirti už 1985 metais išleista geriausia dailiosios literatūros knyga, ankstesnei sudarytai komisijai jos niekam nepaskyrus. Be abejo, Lietuvos rašytojų draugijos valdybos nariai, susidūrę su tuo jų pačių sudarytos komisijos sprendimu, turėjo perkratinti savo sąžinę ir nebuvo lengva jiems imtis tos išieties, kurią vis dėlto pasirinko. Kadangi pagal LRD I statusą ir Literatūros premijai skirti nuostatai premija yra metinė, o nuostatai taip pat sako, kad komisijai nesurinkus daugumos balsų, vadinasi premijos nepaskyrus, LRD valdyba gali skirti naują komisiją. Tą jie ir padarė, sudarydami naują komisiją 1985 metų dailiosios literatūros premijai skirti, tuo išreikšdami savo įsitikinimą, jog premija turėtų būti skiriama. Dalijantis jų įsitikinimu reikia džiaugtis jų sprendimu.

Taipgi šis atvejis galėtų būti proga mums visiems peržiūrėti premijų statusą mūsų viešame kultūriname gyvenime. Savo ruožtu neturime jokios intencijos premijų skyrimo ar neskyrimo reikalą kelti ir kokias nors kultūrinio gyvenimo aukštybes, kuriose, kaip bežiūrėjus, jam ne vieta. Premija ir atskiro rašytojo talentas, jo kūrybinis pasiekimas, yra legendariškai nesusiėję dalykai. Nobelio literatūros premijos, vien tik dešimtį jų suminint, nėra gavę šie rašytojai: Graham Greene, Levas Tolstojus, Henrik Ibsen (kaip nurodė Marija Eivaitė-Hauser, rašydama apie norvegų literatūrą šiose skiltyse 1986 m. gruodžio mėn. 13 d.), Joseph Conrad, Rainer Maria Rilke, August Strindberg, Maksim Gorki, Bertolt Brecht, Marcel Proust, Guenter Grass. Negavo jos nei prieš metus miręs, gilią senatvės sulaukęs argentinietis rašytojas Jorge Luis Borges – be abejo, vienas pačių svarbiausių viso mūsų šimtmečio avangardinių prozininkų, be kurio nebūtų suvokiama Lotynų Amerikos dabartinė grožinės prozos tradicija, taip labai keliama pasaulinėje literatūroje pastaruoju metu. Negavo greičiausiai todėl, kad politinė savo orientacija nebuvo priimtinas švedų akademijos nariams, kaip negavo jos Graham Greene – savo kūryboje įkūnijęs visos vienos ankstyvesnės Vakarų krikščionių intelektualų

kartos problematiką – todėl, kad jis buvo... katalikas. Todėl nėra ko stebėtis, kad premijavimas ir nepremijavimas nevaidina beveik jokios rolės, kuomet literatūros mokslininkai svarsto ir vertina kurio nors savo laiku rašytojo inasą ir nubrėžia jo vietą pasaulinės literatūros raidoje. Ar beįsivaizduojame mūsų šimtmečio literatūrą be Marcel Proust? Ir kaip tik dėl to – dėl premijų mažareikiškumo – nederėtų mums, iševijoj lietuviams, taip labai pradėti dėl jų brangintis, kaip yra atsitikę per pastaruosius porą metų. LRD premija numatyta skirti už geriausia tų metų knyga. Reikiama, geriausia iš parašytų ir išleistų, o ne visų galimų, bet dar nesukurtų, neparasytų, geresnių už išleistas knygas. Klausimas čia siekia toliau negu literatūrinė kūryba – jis sukasi apie mūsų visų požiūrį į savo pasaulį: ar sutinkame gyventi tame, kuris yra, kuris mums mūsų gyvenamam laikui yra duotas, ar geriau savo įsivaizduojamame, dar nesamų literatūrinį šedevrų perpildytame, nors jis ir būtų mažos kultūros dar mažesnės dalies – iševijoj kūrybos ir knygų leidybos – pasaulėlis? Ar ne sąžiningiau būtų su šito pasaulėlio tikrove galytės, ją įvertinti už tai, kas vis dėlto joje vyksta ir kuriama, ją priimti ir ją myleti, ją skatinti ir ugdyti (nors ir premijomis), negu atžargarai ranka stumti į šalį nors ir kuklius jos vaisius? Taip, mes visi žinome, kad tas ir kitas poetas, tas ir kitas beletristas ar dramaturgas nėra pasaulinio rango rašytojai, net nėra labai iškiliūs lietuvių rašytojai – ar dėl to jų kūryba nebėra nė kiek savyje vertinga? O premijos ir tėra šios reliatyvios, lygstamos vertės pripažinimas – jos akimirkinis akcentavimas. Nebent, žinoma, į premijų skyrimą įvairios vertinimo komisijos žiūrėtų kaip į savo pačių ekspertizės egzaminą, kuriuo sveriamas jų reikšmumas ir jų atstovaujami aukšti standartai. Tai, be abejo, svarbu – negalima nuneigti bet kurios mokslo šakos atstovams teisės rūpintis jos standartų palaikymu. Bet tai paprastai vykdoma darbu – kritine analize, literatūrinių veikalų studijomis. O taipgi praveru atsimiti, kad literatūrologų reputacija yra dar efemeriškesnė negu daugelio rašytojų.

Šito savo pačių vertės reliatyvumo, praeinamumo sampratros (Nukelta į 4 psl.)

Ateitininkai ir moralinė kapitalizmo kritika

KĘSTUTIS SKRUPSKELIS

Ateitininkų sąjūdis gimė kaip tik tuo metu, kada visa Rusijos imperija, ir tuo pačiu ir Lietuva, draskė gaivališkos revoliucijos audros. Nebūtų įmanoma suskaičiuoti tų visų politinių, socialinių bei tautinių srovių, kurios, Rusijos imperiją griaudamos, planavo šviesesnę ateitį. Manau, kad ir ateitininkai turi savo vietą to meto sąjūdžiuose. Bent taip galvojo prelatas Mykolas Krupavičius, kalbėdamas 1917 metais Voronežo ateitininkams mokslieviams. Jis tvirtindavo, kad ir ateitininkai yra revoliucininkai, kurių uždutis būsimoje nepriklausomoje Lietuvoje visiems sukurti teisingumą ir lygybę. Idomu, kad Voroneže Krupavičius sugebejo vienu ir tuo pačiu metu ir ateitininkams mokslieviams kapelionauti, ir, raudoną raištį ant kunigiškos sutanos užsirišęs, sekretoriauti rusų darbininkų sovietui. Nenuostabu, kad konservatyvesni katalikai jį kartais bolševiku apšaukdavo. Katalikų aktyvumą, jų tarpe besireiškiantį socialinį bei politinį radikalumą liudija ir patys bolševikai, nors jį ir laiko nenuosirdžiu, veidmainišku. Cituoju Lietuvos komunistų tėva Vincą Kapsuką, kuris šiais žodžiais apibūdina katalikų vaidmenį 1905-tųjų metų Vilniaus Seime:

Bet kaipgi tuomet išaiškinti, kad Vilniaus Seime, kuriame buvo apie 100 kunigų, visi jie balsavo už seimo rezoliuciją? Balsavo ir už tai, kad pirmučiausia reikia galutinai sugriauti caro valdžią, o tam pasiekti reikia: nemokėti jokių mokesčių caro valdžiai, uždaryti monopolius, neiti į caro kariuomenę, reikalui esant, dargi streikuoti miestuose ir sočiuose... Tai išaiškinti galima tik ta baime... jog, senaisiais savo keliais eidami, jie gali visiškai nustoti savo avelių, kurioms iki to laiko su dievo ir caro valdžios pagalba vilnas kirpo.

Kapsuko nuomone, ši katalikų veikla buvo labai sėkminga, nes nuo komunistų atitraukė žymią dalį darbininkų bei valstiečių. Ne be pavydo Kapsukas plūsta Krupavičių, žemės reformos vykdytoju metu:

Atsistoję valdžioje, kadėmai dar griežčiau veda sa o reakcinę, spekuliacinę-žuozinę politiką. Jų žemes ūkio ministeris kun. Krupavičius pasidarė tikru božuų ir spekuliantų ministru. Kadėmai... visur stiprina spekuliantų ir božuų, jezuitų kunigų ir krikščioniškų šnipų-žvalgybinių viešpatavimą, slaptai organizuoja fašistus... Ir vis tik iki šiol kadėmai dar turi savo itakoję žymia darbininkų ir valstiečių mase ir su jos pagalba laikosi valdžioje.

Revoliucijos audros negalėjo praūžti, nepalikysios gilesniu

*Paskaita, skaityta „Ateities“ akademini savaitgalio programoje 1986 m. lapkričio 7-9 d. Chicagoje.

pėdsakų pirmųjų ateitininkų galvosenoje. Stasio Šalkauskio socialinė doktrina buvo radikali. Šalkauskio nuomone, valstybės pirmasis uždavinys yra įgyvendinti teisingumą, o teisingumas nėra galimas kapitalistinės sistemos ribose. Panašias idėjas ateitininkai skelbė per visą Nepriklausomybės laikotarpį. Jos atsispindi net ir tremtyje paskelbtose politinėse programose.

Ekonominius klausimus Šalkauskis lieti tik prabėgomis kultūros filosofijos ribose, nes, jo nuomone, nepriklausomai Lietuvai, kaip naujam kraštui, kultūros problema buvo pati centrinė:

Kultūros problema turi Lietuvai ypač aktualios reikšmės dar ir todėl, kad lietuvių tauta tebestovi, galima sakyti, savo tautinio, valstybinio ir apskritai dvasinio kultūrinio atgimimo pradžioje. Teks ar kitoks kultūrinės problemos išsprendimas, išigalėjęs mūsų visuomenėje, kreips visą jos veikimą į savo pakraipą.

Ir todėl katalikiškos kultūros programa – ateitininkai sudaro vieną šios programos dalį – buvo tokia aktuali, reikėjo skubėti, kad krašto likimas būtų teisingon kryptin nukreiptas.

Su nepriklausomybe Lietuva žengia į pasaulinės istorijos areną ir čia turi vykdyti savo idealia misiją, savo istorinį pašaukimą, kuri Šalkauskis išreiškia Rytu ir Vakarų kultūrų sintezės formule. Ir, pagal Šalkauskį, ši sintezė yra taip pat būtina ekonomijos srityje. Stovėdama ant dviejų pasaulių ribos, Lietuva turi jungti vakarietišką individualizmą su rytietišku visuomenišku. Vakarietišką individualizmą pagimdė kapitalizmas, o rytietiškas kolektyvizmas parengė derlingą dirvą bolševizmui. Kaip sintezės ieškotoja, savo ekonominę santvarką kurdama, Lietuva turės vengti abiejų kraštutinumų. Kaip matysime vėliau, kapitalizmą vertindamas moraliniu požiūriu, Šalkauskis pasisavina kai kuriuos marksistinius argumentus, juos pajungdamas savosios kultūros filosofijos reikalavimams.

Idomu, kad pastaraisiais

Dr. Kęstutis Skrupskelis, University of South Carolina filosofijos profesorius, per „Ateities“ akademini savaitgalio 1986 m. lapkričio mėn. 8 d. Chicagoje.

metais, ateitininku Stasio Šalkauskio bei Antano Maceinos sukurtą kultūros filosofiją yra susilaukus patiesno įvertinimo Lietuvoje. Turiu omenyje Arūno Sverdiolo veikalą *Kultūros filosofija Lietuvoje* (Vilnius: Mintis, 1983). Ateitininkų vardą radau tikiai bibliografijoje – minima Šalkauskio 1933 metų knyga *Ateitininkų ideologija* ir Maceinos straipsnis „Ateitininkų ideologija“, paskelbtas *Židinijje* Šalkauskio knygos pasirodymo proga – tačiau jie abu pristatomi kaip katalikai filosofai. Pats Sverdiolas man nėra žinomas ir tik vartydamas šios knygos bibliografiją pastebėjau, kad 1978 metais jis paskelbė du straipsnius: „Kultūros ir religijos santykio problema Stasio Šalkauskio darbuose“ ir „Žmogaus koncepcija Stasio Šalkauskio kultūros filosofijoje“, o 1981 metais knyga *Etika Stasio Šalkauskio filosofijoje*. Pagal Sverdiolą, kultūros filosofija Lietuvoje buvo vienintelė originaliai puoselela filosofijos šaka. Cituoju:

Filosofinė kultūros teorija visu pirmą kūrė katalikiškosios pakraipos

mastytojai. Tačiau kai kuriais pagrindiniais klausimais svariai pasisakė ir kitų idėjinį pakraipų filosofai, daugiausia susiję su Kauno universiteto Humanitarinių mokslų fakultetu. Nagrinėjamoju laikotarpiu Lietuvoje atsirado ir bandymų spresti filosofines kultūros problemas marksistinės metodologijos pagrindu.

Taigi marksistams priklausio paskutinė vieta, o katalikams pirmoji, ir tai patvirtina pats knygos turinys, kuriame Šalkauskis ir Maceina susilaukia pagrindinio dėmesio. Idomu, ar Sverdiolui, atsekus Šalkauskio pėdsakus taip toli, nekyla noras, jo pradėtą kultūros filosofiją praleisti ligi mūsų laikų ir tos katalikiškos sintezės šviesoje pradėti savarankiškai galvoti apie Lietuvos ateitį?

Kiek žinau, ekonominiam klausimui Šalkauskis atskiros studijos nepaskyrė. Tačiau, plėtodamas savo kultūros filosofiją, kapitalizmą bei kitas ekonominio valdymo sistemas jis mini dažnai, nevengdamas atšresnių pasisakymų. Štai du tokie, paskelbti 1922 metais *Romuoje*, straipsnyje „Pirmutinės prielaidos visu-

meninei kritikai Lietuvoje“:

Is vienos puses kapitalo, is antros – proletariato diktatūra, stai du slybinu, kuriuodu, besirydamu, viens antru minti ir sykiu viens antra maitina.

Ir kiek vėliau apie bolševizmą jis išsireiškia:

Tiesa, yra tai protestas labai pavojingas, kadangi jis reiškiasi tik aklu gaivaliniu ardyumu ir stinga kultūringu pajegu naujai kūrybai, tačiau ir šitoks jis turi savo lygstamojo pateisinimo ir moralinės nuosvaros palyginus su ta blogybe, prieš kuria jis protestuoja savo buvimu, ir kurios žygiais jis yra pašauktas į viešumą.

Šalkauskio kaip ir daugelio kitu nuomone, Pirmasis pasaulinis karas ženklino gliausia ir paskutinę Vakarų pasaulio krizę. O kokie veiksniai privedė prie karo? Svarbu čia atkreipti dėmesį į paties Šalkauskio žodžius:

Isigalėjęs visuomenės santvarkoje ir tuo pačiu daug kartu sustiprėjęs individualistinis egoizmas liko, taip sakant, objektyvuotas savo galybėje: is žmogaus polinkiu jis perėjo į visuomenės santvarką ir naudodamasis tuo, kad šita santvarka suteikė jam ginkla „produkuojamo“ kapitalo pavidalu, emė valdyti pasauli. Faktinai buvo tai kapitalistu diktatūra, – savo rūšies oligarchija, besikomplektuojanti lenktyniavimosi atranka. Eidamas tokiu nusistatytu senasai pasauliu jau nebegalėjo išvengti visuotinio susidūrimo katastrofos.

Tai sunkūs žodžiai, ir todėl prie jų turėsime sustoti šiek tiek ilgiau. Šalkauskis sutinka, kad kapitalizmas sugeba pagaminti didelius kiekius prekių; kad yra labai efektyvi gėrybių gamininio sistema. Tačiau kaip tik tie perkeliai ir privedė Vakarų pasauli prie paskutinės katastrofos. Gimęs iš egoizmo, kapitalizmas neišvengiamai veda žmoniją į pražūtį. Toks maždaug buvo Šalkauskio nusiteikimas 1922 metais.

Kapitalizmo versmė yra „individualistinis egoizmas“. Kapitalizmas, tai objektyvuota egoizmo dvasia; žmonių savanaudiški polinkiai, išreikšti daiktu pasaulyje. Tarsi norėdamas nurodyti šito teigimo kilme, Šalkauskis net vartojo Hegeliui bei Marksiui būdinga terminą „objektyvacija“. Sudaiktėdamas, egoiz-

(Nukelta į 2 psl.)

Nuotrauka iš Jono Kuprio sudarytos serijos „Kaimas“. Is senu negatyvu atkurtos nuotraukos vaizduoja šimtmecio pradžios Lietuvos kaimo gyvenimo būta.

Šiame numeryje:

- Geresnis yra gero priešas • Ateitininkai ir moralinė kapitalizmo kritika • Prano Dom. Girdžiaus apsakymas • Australijos lietuvių dienos • Australijos aborigenų poetė • Dailininkė Bronė Jameikienė Havajuose • Nauja Tomo Venclovos knyga • Stasio Šimkaus 100 metų sukaktis • Religinų minčių knyga • Solistė Vilija Mozūraitytė

Ateitininkai ir moralinė kapitalizmo kritika

(Atkelta iš 1 psl.)

mas tampa „daug kartų“ stipresniu, nes visuomeninė santvarka, užuot žmogaus savanaudiškos polinkius tramdydama, juos skatina. Šia Šalkauskio mintį būtų galima praplėsti maždaug šiuo būdu: kiekvienas žmogus yra linkęs būti savanaudžiu, tačiau geri įstatymai, sveiki papročiai šį savanaudiškumą slopina. O kapitalistinės santvarkos veikla priešingai, nes čia vyruoja dėsniš, kad kuo didesnis egoizmas, tuo didesnis pelnas.

Ir kokios to sudaiktinto egoizmo pasekmės? Šalkauskis mini dvi: karus ir diktatūras. Pirmasis ryšys gana aiškus: kapitalizmas ir karą jungia lenktynavimas. Tai maždaug marksistinė mintis, kad kapitalistinis pelno ieškojimas, kapitalistinės valdžios visada pasibaigia karu. Sunkiau nustatyti ryšį tarp kapitalizmo ir diktatūros, nes tada, kaip ir dabar, daug kapitalistinių valstybių tvarkėsi demokratiniiais pagrindais. Marksistams šį faktą apėiti nėra sunku: demokratinė valstybė tėra tik fasadas, už kurio slepiasi kapitalistinių monopolijų diktatūra. Ar Šalkauskis tokiai analizei pritarė, nežinau. Aišku tiek, kad šiame straipsnyje Šalkauskis „demokratizmą“ stato kaip individualistinio egoizmo priešingybę.

Lietuvos istorijos rėmuose ryšys tarp kapitalizmo ir diktatūros yra labai reikšmingas. Šalkauskio manymu, lietuvių nutautėjimas „buvo ešes ryšium su aristokratizacijos vyksmu Lietuvoje visuomenėje“, o lietuvių tautinis atgimimas „yra iškilęs į vienumą drauge su demokratizmo dvelkimais“. Šalkauskis teigia:

Taiigi, iš čionjau išeiina, jog tautinis lietuvių atgimimas, priežastingai surištas su visuomenės demokratizacija, yra iš prigimties protestas ne tik prieš ištautinimo veiksmus, bet ir apskritai prieš aristokratizmo principų viešpatavimą visuomenės gyvenime... Žymios reikšmės yra dargi ta aplinkybė, kad demokratinis tautinio lietuvių atgimimo užsimojimas supuola dabar su demokratine reakcija prieš tai individualistinį pasaulio krypsmą, kuris yra jį priedes prie mūsų laiku surutes.

Šalkauskio nuomone, tai iš tiesų laimingas sutapimas, lietuvių demokratizmo dvelkiantis atgimimas ir pasaulinė demokratinė reakcija prieš kapitalizmą. Kaip tik todėl Lietuva stovi ant teisingo kelio, nors ir patys laikai jai yra labai sunkūs, kada uždaviniai dideli, o šviesuo-

Prelatas Mykolas Krupavičius (1885-1970) su prof. Juozu Brazaičiu (1903-1974).

menės beveik kaip ir nėra. Čia turbūt ir bus pati svarbiausia šalkauskiškos kapitalizmo kritikos versmė: kapitalizmas yra Lietuvai svetimasis dalykas. Savo kraštutiniu individualizmu jis neatitinka mūsų tautos būdą, o savo antidemokratinį atskiripimui jis prieštarauja mūsų tautinio atgimimo dvasiai.

Tokia maždaug jo galvosena straipsnyje „Pirmutinės prielaidos visuomeninei kritikai Lietuvoje“. Keleriais metais vėliau Šalkauskis priminė dar kitą kapitalistinių sistemų ydą. Beveik kartodamas Markso žodžius, jis teigia, kad kapitalizmas slopina žmogaus dvasinį kūrybingumą. Žmogus tampa mašinos vergu ir

Praėjusiais metais miręs rašytojas Juozas Grušas (g. 1901).

gamybinėje spartoje praranda save patį. Štai paties Šalkauskio žodžiai:

Kapitalistinė santvarka... pakėlė produktungumą realinės kultūros srityje iki nežinomo dar istorijoj laipsnio. Bet sykiu su gamybos ir suvartojimo didėjimu nejo lygiu žingsniu kultūrinių nusiteikimų plotėjimas. Atvirksčiai, kapitalistinėje gamybos santvarkoje... žmogus tampa vienu tik neturtingu rateliu dideliame kapitalistinės gamybos mechanizme.

Kapitalizme gyvenantis žmogus yra skurdus, nes ten, kur visų pirma iškeliamas pelnas, „nėra veiksmų, kurie galėtų patenkinti giliausius ir aukščiausius žmogaus dvasios troškimus“.

Markso nuomone, kapitalizmas sukuria žmogui svetimą pasaulį, tokį pasaulį, kurio nebegalima palenkinti tikrajai žmoniškos gerovei. Tai pasaulis, kurį valdo žmogus svetimi dėsniai, kuriame nebegalioja jokios moralinės normos. Atrodo, kad Šalkauskis tokiame įvertinime pritarė, nors atitinkamo paragrafo jo raštose neradau. Grušas buvo ateitininkų „Sąjrios“ meno draugijos narys. Manau, kad jo galvosena atspindi tuo metu plačiau įsigalėjusią nuomonę:

Pelnas, pelnas ir dar kartą pelnas — tai ir yra visa kapitalizmo logika ir moralė. Kapitalas, mano mielai, taip kaip vanduo — nepriversi jo tekėti į kalną, nors tame kalne kasdieną būtų duodami Dievo įsakymai ir skelbiama Evangelija. Mūsų visu-

klaida yra ta, kad kapitalo augima varžome jam netinkamomis moralės taisyklėmis.

Tai žodžiai pono Murzos, kyšniko, svetimoterautojo. Ir reikšminga, kad čia kalbama ne apie investavimą, bet apie paprasčiausią kyšnių ėmimą. Pagal Murzą, kyšius tik imk, krauk kapitalą, pirk brangius automobilius, o jeigu tau kyšį davusi belgų firma tavo tautiečius skriaudžia, tai nesvarbu. Tas patį ponas Murza, kitoje vietoje, aiškina:

Mes neturime savo turtingos miestonijos, mes neturime savo pramoninių, prekybinių, bankininkų ir kitokių turtingų žmonių, kurie yra būtinas pagrindas ir krašto gerovei, ir jo kultūrai. Mes dejuojame, kad skursta mūsų spauda, skursta menas, nėra pinigų visuomeniniams ir kultūrinėms reikalams, kiekvienam mažmožiui prašome valdžios paramos, o nieko rimto nedarome, kad turėtume. Priešingai, mes tikrai mokame sutrukdyti kiekvieną drąsesnę iniciatyvą.

Grušo žodžių besiklausant, turbūt ne vienam kyla įtarimas, kad čia Grušas yra neteisingai pristatomas, nes kuris sveiko proto žmogus galėtų tokią sveiką pažiūrą pasmerkti? Mums savime aišku, kad praturtėti — įsigyti dvarą ar pasistatyti savus namus — yra visai geras dalykas. Mums aišku, kad kultūrinis gyvenimas reikalauja ji remiančių turtuolių. Ar tikrai Grušas būtų buvęs priešingos nuomonės? Taip. Bet turime atsiminti, kad tuos žo-

džius taria ponas Murza, kuriam turtai reikalingi, kad galėtų svetimotieriauti. Štai kas atsitiko vieną naktį Palangoje:

Jie eina tyledami taip arti vienas antro, kad jos plaukų kraštėlis net skruostą jo siekia. Jis jaučia jos gilią kvėpavimą, mato jos ilgas tamsias blakstienas... Nuo jūros padvelkė neramus vėjas, jų lūpos susiliejė svajinančiame bučinyje. Iš tolmo miško viršūnių išplaukė nuraudusi saulė.

O tengi vaikšto ponas Murza, su svetima žmona, po linksmo vakaro kurhauze. Ir mes, prie moderniu romanų pripratę, žinome, kodėl tą rytą saulė kėlėsi visa nuraudusi. Murzos kapitalais meilužė, Murzos kapitalais privilota, miršta aborto metu.

Kita romano veikėja iš pradžių pasirodė didele idealiste. Tačiau patyrus skriaudų, išmesta iš darbo, ji atidaro savo krautuve:

As pradėjau galvoti, kad pirmoji sąlyga išugdyti asmenybę yra jos ekonomiškas nepriklausomumas. Kam ilgai mastyti — gera ideja reikia įgyvendinti! Pasiryžau pati pasidaryti nepriklausoma... per biznį.

Ir vėl, atrodo, lyg visi sveika nuomonė, tačiau Grušo akimis žiūrint, ji liudija žmogaus sumenkėjimą.

Maždaug *Karjeristų* pasirodymo metais Antanas Maceina pradėjo reikštis kaip savarankiškas kultūros filosofijos pletotojas. Lietuvoje jis paskelbė du mūsų temą liečiančius veikalus. *Socialinis teisingumas* (1936) ir *Buržuazijos žlugimas* (1940). Tai turbūt ir bus patys išsamiausi kapitalizmo klausimu pasakymai, kurių susilaukėme per visą Nepriklausomybės laikotarpį. Deja, nei vienos, nei kitos knygos nesu skaitęs, nes neturiu. Iš kitų šaltinių tačiau yra aišku, kad minėtose knygose Maceina kapitalizmą smerkia. Maceinos darbas reikia prisiminti, nors ir tokiu apgalvotumu būdu, nes jie parodo, kad to meto jaunosios ateitininkijos tarpe kapitalizmo klausimas buvo labai gyvas ir buvo sprendžiamas nepalankiai nepalankia prasme. Šiam teigimui dar patvirtinti būtų galima prisiminti 1939 metų Studentų ateitininkų konferencijos temas: „Ateitininkų uždaviniai mieste“ ir „Ateitininko uždaviniai kaime“. Židinys šis suvažiavimas aprašomas šiais žodžiais:

Tačiau pačios diskusijos, buvusios po minėtų paskaitų ir pranešimų, vis slinko nukrypti į visuomeninius ir socialinius reikalus... Tik dabartinis Ateitininkų Federacijos vadars dr. J. Urmanas, savo užbaigiamoj kalboj pabrėžė, kad socialinis klausimas ateitininkams pirmiausia yra moralinis klausimas, plačiau tai mintį pa-

Prof. Stasys Šalkauskis (1886-1941)

A. a. profesorius Antanas Maceina, gimęs 1906 m. sausio mėn. 27 d., mirė šių metų sausio mėn. 27 d. Muensteryje. Vakarų Vokietijoje. Nuotrauka Vytauto Maželio

grindės ir daugiau aktualių veikimo klausimų palietęs, artimiausiojo veikimo gaires konkrečiau nūžymėjo.

Taiigi, korespondento nuomone, konferencijai trūko konkretumo, nes vis buvo nulystama prie bendresnių socialinės teorijos klausimų. Gaila, korespondentas nepaminėjo, kas diskusijų metu buvo pasakyta.

Ateitininkų sukurtos politinės programos atspindėjo ateitininkijoje besireiškiantį socialinį radikalumą. Jų vedamoji mintis būtų ta, kad lietuviams nereikėtų būti sukurti savo tautiniam būdai pritekanti ekonomė santvarka. Nebandyti suminėti visų programų, priminsiu tikrai kelias, tas, kurios daugiau ar mažiau atsiiktinai užkliuvo po

ranka. Visai yra imanoma, kad jas visas peržvelgus, susidarytų šiek tiek skirtingas vaizdas.

1933 metais Šalkauskis paskelbė sendraugių kolektyvo diskusijų išvadas, pavadintas „Bendrojo politinio centro ideologija“. Čia randame toki pasisakymą:

Nelaikydami idealu nei kapitalizmo, kuris, atpalaiduodamas individualistiskus instinktus, nesugeba išvengti socialinėje santvarkoje įvairių išnaudojimo rūšių, nei komunizmo... P. Centras yra šalininkas pažangių socialinių reformų, kurios racionalizuotą socialinę santvarką ir sudarytų korporatyvinį režimą pagal žmonių prigimtį, jų teises, pareigas ir solidarumo idealą.

Ir toliau truputi paaiškinama, kas būtų tas „korporatyvinis režimas“:

P. Centro įsitikinimu, išvidinis ekonominį klasių ir profesinių organizacijų solidarumas sudaro moralinį socialinės santvarkos pagrindą, iš kurio turi išaugti autonomiškai suorganizuotų ir juridiškai pripažintų socialinių korporacijų organizmas, kur politiniai, socialiniai ir moraliniai tiek kapitalizmo, tiek komunizmo pavojai galėtų būti nuveikti racionaliu gamybos normavimu, teisingu atlyginimu, darbo žmonių vertės apsaugojimu... ir apskritai gamybos vyksmo bei ekonominių santykių dorinumu.

Svarbu pažymėti, kad politinio centro ideologija buvo paskelbta *Ateitininkų ideologijoje* — ji yra ir prof. Simo Sužiedelio redaguotoje ideologijoje — ir todėl yra visus ateitininkus įpareigojanti. Gaila, kad teksto autoriai nepasisakė aiškiau, kad „korporatyvinio režimo“ sąvoka pasilieka miglotai. Turbūt turima omenyje kooperatyvus.

Trejišis metais vėliau, 1936 metais, jaunesni ateitininkai žengė viešumon, paskelbdami deklaraciją „Organiškos valstybės kūrimas“. Neturėdamas šios deklaracijos teksto, apie ją plačiau pasisakyti negaliu. Kaip žinau, deklaracija taip pat išskėlė kooperatyvų tinkamumą Lietuvos ekonominiams gyvenimui tvarkyti. Ši 1936 metų deklaracija samoningai pletojama Lietuvos Fronto paskelbtoje programoje 1958 metais — *Į pilnatinę demokratiją*. Čia tvirtinama, kad teisingai sutvarkytoje visuomenėje bus mažai tokių, kurie turi per daug, bet dar mažiau bus tokių, kurie turi per mažai. Teisingai tvarkoma valstybė turi igalinti

kiekvieną padorų, normalų žmogų naudotis krašto ūkinėmis gėrybėmis bent tiek, kad žmogus galėtų išplėtoti savo gabumus, išlaikyti bei išugdyti

(Nukelta į 4 psl.)

Pranas Dom. Girdžius

Mėlynasis pirmadienis

Kad kraustyti, tai kraustyti. Išsikrausčius neatitikti jėgą tūse. Būti tikram, kad nieko neliko. Nei jaučio, nei asilo, nei nulūžusio adatos galo, nei prakirusio samčio, nei nukritusio šuns plauko. Siensas nugrandyti, kad neliktų ženklo, jog čia to ir to gyventa, jog rūsy būdavo tvanas kiekvieną pavasarį, o vasarą žmona nuliedavo ašara, amžinatilsi. Ką čia viską išsipasakosi? Kraustantis tai svarbiausia žmogui jau subrendusiam nepamiršti lazdos, bifocal akinių ir širdžiai pavartyti aparato, kaip toks daiktas dabar čia vadinasi. Paskui paspyręs kibirą, kaip žmonės čia sako, su daiktai reikalingiausiais nusikraustyti ten, kur tavęs visi laukia, prašo prie stalo, išgeria į tavo sveikatą, paskui prie šiltos krosnies pasakas seka, kimšdami pypkės, prie svetimo tabako pripratusias.

Rask, prašau, dorasis agente, man toki namas. — Vadinasi, noretum, kad rasciau kitą, kam varga galetum palikti, numykė dorasis agentas. Well well, namai visi vienodi, kad turi pamatą ir pario glintą stogą. Tau reiktų namo su bokštu, kiek galima arčiau prie amžinojo dangaus, kai jau gražiai pražilęs ir su bifocal akiniais. Gali būti greitai ir plikas. Tada, kaip namas beatrodytu, su stogu ar su bokštu, senatvėje didelis vargas, kai vanduo ant plikės lyjant varva. O musės ir uodai dar vargą padidina. Bet jei pirkdamas apsiiperki, per sapna atsiimi. Tik, kokį sapną naujaj vietoj sapnuosi, niekas nežino. Priklausys nuo alsavimo ir širdies ritmo. Jei širdis nustos plakus, sapnuosi

gražų sapną, kaip Dantė dauosose regėsi šventąją Matildą, dangaus viltimi spindinčią. Jei širdies ritmas bus padidėjęs ir spardysies begėdiškai, apniktas nešvankių nusidėjimų, sapnuosi, kad namas dar neišmokėtus. Plaukiai ant galvos stosis sapnuojant, jei pas notarą gerai suvoksi, kas dvylikatis procentas (tas pats, kas bankrotas), kas servitutas, kas majoratas (jei ten esi pastatęs parduoti namą). Bet nebijok, viskas gali išeiti į gerą, jei turėsi kietą sveiko nusimanymo, kada sakyti kaimynui labas, kada amžinatilsi, o kaimynui moteriai — lenktis iš tolo. Jei pas notarą pasirašysi vandeniu, kad mokėsi už namą kas mėnesį, pažado galėsi netesėti, jei raudonu rašalu, namas bus partijos labui; o krauju pasirašysi, kai velniui siela užrašysi, kaip vienas šviesūnas kad padarė prieš šimtą metų. Didžiausias daiktas tai pridėjimas antspaudo, tokio kaip žardys sklidinis nevalgomas. Tik suskretusio ir raudono. — Kad būtų matyti iš tolo? — Kad notaro padidintu honorarą. — Mano tėvas be notaro susičiupinėjo. Nagus ir galvą turėjo. Kai kraustėsi, sako, turėjo susikales plauštą, kiti tarščioje — karštą, tai paskui kad pasileido į plačiuosius vandenis, ant kranto palikęs sunkiąją važtą. Plėšrioms žuvedroms ir keturiems vejamams. Notaras nė palaižyti negavo. Aš, kai tik sukosėju, tuojau — pas notarą. — Ne pas gydytoją? — Lupa lygiai abudu, tik notaras, pasverdamas sunkiąją važtą, gali pridėti ar nubraukti nulį. Nulis, rodos, ir kiauras, ir tuščias, o žiūrėk, svarstyklės pakrypsta. — Gerai darai, kol dar

kartą užsikosėsi; užsikosėjęs gali ir nebeat-sigauti. Pasisekimo ir viso gero, palinkėjo doras agentas. Gerai įsidėmėk, ką geradarys sako. Kad pasirašes vardą ir pavardę, padėtum tašką. — Pagal Rygiškių Jono gramatiką? — Kad graborius su tavim ką nori tą daro.

— Kantrybės, tik kantrybės, ar motina to nemokė, atsiliepė darytojas gero, kai antrą kartą sukosėjas, dignitorų prisnūdusį radęs. — Matyti, kad visą naktį gerė, jog vos pakrapailioja vėminėdamas. Išsipasakok dabar tokiam viską. Kad šryt užsikosėję, o dabar parduodi namą be pamato, be stogo, ir ieškai kito su aukštu bokštu. — Bet ką darysi, jei esi socialinis padaras, negali išsiversti be kito patarnavimu. Baruose be meilės geldo, lošimo klubuose be narkotikų parūpintojo. Patarnautojai reikalų nepalengvina, tik pagreitina. Kad nepageidautinas tavo ilgas tautiškas vardas, ir rendez-vous tave pašaukia — numeriu, arba kad būtų saugiau, pašvilpia kaip šunį, o patapšnoja per nugarą, kai už patarnavimą išmeti stambų pinigą. Tau, žmogau, jei nori nostos ir pathos, belieka tik pasodinti gelele ant žmonos kapo. Tegu kitos pamato, jei kitaip mane...

Prie šio ir to buvau pripratęs. Žinojau, kada syki, kada dusyk sukosėti laukiamajame, kada pradėti vokiškai, kada prancūziškai pasirodyti, kad nekvailas. — Didžiausiai gerbiamas pone, pasakiau be aplombo (be reikalo nepradėjau su ekslelencija). — Labai malonu, nubudamas geradarys atsakė. Tai nori tokio akto, pavartoj lotynišką žodį parodyti, jog turi reikalą su mokytu. Taip taip, matau, nori testamentą. — Be nostos ir pathos, nutraukiau. Noriu kieto ir apvalaus dokumento, kad parduodu namą be pamato. — Ilgas bus raštas. Už žodį rublij,

Lengva įrodyti, kad namas be stogo: nunešė vėjas. Bet, be pamato? Aha, tai statytas ant majorato! Ar atsivedei liudininkų? Jei ne, bus čia tokių, kurie paliudys už rublij. Priešieks už dešimt rublių. — Kokia gi čia gali būti priesaika be kunigo? — Kunigas čia pat už durų, ne bet koks, o jėzuitas. Laukia, kad ką užrašytum. Ar užrašysi ką bažnyčiai? — Tai jau gal geriau be kunigo. — Sakiau: dešimt rublių. Kad nepalikie nei blūsu, nei musiu, kad namo sienos išbalintos negesintomis kalkėmis, kad užkaboriuose nebūtų niekur kažku pridregta, proprie dicitur. Jurisprudencija vadina tik toki dokumentą bon titre. O jei nori bon titre po stiklu padėti, de marchande valeur turi dar pridėti. Už prancūzišką žodį dvigubai. — Selbsterstaendlich, sakau, šviesiausias pone, kur gyveni — įsigyveni. Jei sienos vinių prikalnėtos, ant vinių Picasso Desmoiselles d'Avignon plikos kabo? — Pačiam vienam į jas pasižiūrėti galima, bet nevalia kitų papiktinti. Įstatymai baudžia namo savininką už pornografiją. — Tada kas geriau: vintis ištraukti po vieną ar visas su kūju taip suvartyti į sieną, kad neliktų nė šešelio, jog ant jų kabėjo Picasso mergužėlės. — Tokiu klausimu kreipkis į gerą kazuistą arba Senojo Įstatymo rabiną. — Kuris jų Dievo, kuris cesoriaus pusėje, klausiu, ką pasakytų Konfucijus? — Tas gyvenęs prieš Kristų, o būti prieš Kristų, tai nebūti po Kristaus. Tai tas pats, kad kai karste esi, nesi. — Kas sakė? — Manding, Heraklitas, dialektikos tėvas. Pagonis žinojo, kad jei žėnojos, jog nėra, piniginei tikrai yra. — Bet apie ką čia dabar šnekejome? — Apie tai, kaip įvartyti vini, kad nebūtų matyti atsišiusi, kaip apėiti jurisprudencija perkant parduodant. Kokia notaro nuomonė? — Jurisprudencija

prieš Šventą Raštą tai vandens lašas. Perkant parduodant, nereikia nei priesaikos, nei liudininkų atskirti balta nuo juoda (rublis kitas ne pro šalį, žinoma), reikia tik, sako, ar girdejai, sąžinės, tai tokio balso, tuo vienam skambančio. Kur eini, ką darai, girdi ir girdi, kad jį kur galas. Norint gauti bon titre, reikia gerai nusimanyti statyboje. Uždėti naują stogą, pakęisti sutresušus namo sienojus, langus dvigubai padidinti, grindis iškloti kilimais, kad pagal Švento Rašto talentų parabolę padarė du ar tris kartus daiktą geresni. Bet nota bene, parduodi už tiek, kiek už jį mokoje prieš šimtą metų tavo tėvas. Toks talento sugražinimas tai Viešpaties žemės įdirbimas pagal šventąjį Pranciškų. — Kas sakė? Antai Friedrichas, anas eiklus vokietis, įdirbo žemę, svetimus plotus užgrobdamas. Mielėjo ne artima, o tolima. Arba tas didžiai mokytas Jonas Povilas, Paryžiaus antipopeižius. O yra ir daugiau tokių. Tai ar vandens lašas iš vandenyno ar vandenynas iš lašo, o artimo meile ore tik šapas. — Tai ledi oppositorum, Hegelio tezę ir antitezę. — Vadinasi laimėti ar prakišti. Ar greitai bon titre bus gatavas? — Turėsi valandėlę palaukti, kol pridėsi raudonąjį antspaudą. Matai, jau kaitinu laką. Kantrybės, tik kantrybės, malonusis, ar tave to nemokė motina? Kantrybės! Ein, zvei, drei... Nė juste nepajusi.

Įkaitinę laką, nevidonas staiga tik pakilo ir mane apkabino. Baisus daiktas pridėti prie kaktos karštą antspaudą. — Žmogau, ką darai, surikau, ir man knioštelėjo, kad šiandie pirmadienis. Apsirikai, sakau. — Gerai žinai, kad parduodi ne savo namą, tik sesers brolio motinos. Ir dar, pastatytą ant majorato, žnybtelėjo notaras.

Ne visiems lygiai

ADOLFAS MARKELIS

Gyvenimas, kaip ir mirtis, ne visiems lygiai teisingas ir dosnus. Nebuvo jis toks ir rašytojui Adolfui Sprindžiui, *Ne visiems lygiai* romano, Povilo Višinskio ir Žemaitės biografijų autoriui, staiga mirusiam praėjusių metų gruodžio mėn. 21 d. Kiekvieno rašytojo laidotuvės yra tamsos momentas mūsų buityje, ir simboliškai — mūsų pačių laidotuvės; rašytojo, kurio likimas ir kūryba surišti su mūsų tautos gyvasties spinduliavimu, kokį parodė jo tėvyniečiai Simanas Daukantas, vyskupas Motiejus Valančius, Žemaitė.

Adolfas Sprindis, tikras žemaitis, 1921 m. gimė Varniuose ir ten pat palaidotas senose kapinėse. Baigęs Telsių gimnaziją, studijavo Vilniuje lietuvių kalbą ir literatūrą. 1948 m. baigė universitetą ir vėliau iki mirties dirbo Lietuvių literatūros katedros dėstytoju, tuo pačiu metu raskamas laiko savo kūrybai.

„Kas ji artimai pažinojo, vadino jį ne kitaip, kaip Adoliu arba tiesiog Sprindeliu. Ir tai nebuvo joks įžeidimas. Nedaug sutiksime žmonių, kurie iki žilo plauko būtų išsaugoję tokį emocinio reagavimo betarpiškumą, širdies atlapaširdiškumą, beveik kūdikišką atvirumą ir patiklumą, pasižėmę iš tikimybės savam kraštui ir gimtajam kampui, kokį mes jutome Adolfo Sprindžio asmenyje“ — rašė Vitas Areška. Trumpam susitikus Vilniuje, jutome Adolfo nuoširdumą, draugiškumą, paprastumą, aiškumą ir aprodant Vilniaus universiteto pastatus, interjerą ir kiekvieną detalę.

Rašytojas Adolfas Sprindis (1921.1.29–1986.XII.21)

Trumpa pažintis kartais išlieka ilgai, net iki amžinybės slenkstio, kur mirtis, pagal Dylan Thomas, neturi savos karalijos.

Dar prieš mėnesį laiškė rašė: „Bjaurus ir šlykštus ruduo; užvakar buvau Žemaitiuose savo tėviškeje, tai ir tenai pavasa-

riniai potvyniai — tiek prilyta. Todėl ir nuotaika nedarbinė, sveikata nestipri. Krutu, rašau pakaitomis tai Valančiui, tai romanai. Dar tebelaukiu knygos „Žemaitė“... Po mūsų literatūros dangumi vieni liūdnumai. Mirė K. Korsakas, didelė ir kilni asmenybė, mano vadovas ir mokytojas.

Daug jis man padėjo gyvenime, tėviškai globojo. Mirė prozininkas V. Miliūnas, vėgri geras bičiulis. Toks jau gyvenimo dėsnis. O mums, gyviesiems, lieka vien darbas, vien gyvenimiški rūpesčiai ir vargai... Dar turiu daug sumanymų. Dažnai knapsau prie mašinėles...“

Jis jautė artėjančią mirtį, nemėdamas jos vardu, bet paskutinius jo laiškus ta nelauktoji viešnia tamsiai nudažo. „... kai artėja saulėlydis, galvoje susvytavo M. Valančius. Mano kraštietis, neišpasakytos veiklos ir energijos žmogus. Dabar jau mintys sukasi vien apie jį, jau sėdžiu archyvuose ir bibliotekose. Nerimstu savyje. Tik beda, kimba senatvė... Permušinėja širdis, šokinėja, kraujospūdis ir apatija dažnas svečias...“

„Buvo sušlubavusi sveikata. Varniuose po žvejybos jau griuvau gatvėje, bet išsitiesiau... Bet be darbo negaliu gyventi... Taip noriu pabaigti Valančiui. Tik abejonės kirminas graužiasi į širdį — ar ištesėsiu?“

Adolfo Sprindžio neitas kelias palyginti trumpas, klampus, vargingas nuo pat vaikystės, kelias nuo Žemaitijos, Vilniaus iki Rytų Aukštaitijos Sventosios, per visą Lietuvą iki Varnių senųjų kapinių. Kaip kūrėjas, jis mirė jaunas, dar nebaigęs savo dainos, paveiklo — knygos. Jo mirtyje galioja dažnai kartojama Friedricho Hoelderlino mintis, — „dievų mylimieji krinta jauni, kad nepažintų žemiškos laimės, kančios ir senatvės“.

Mūsų atmintyje jis išlieka kaip ir *Ne visiems lygiai* romane grožio simbolis, liepa, žaliuojanti laukų platybėje buvusios sodybės kieme. Jis kovojo dėl jos ošimo su biurokratais, jis ir mirė gamtoje, rudens vėjui siaučiant belapės liepos šakose.

Australijos lietuvių dienos

Australijoje kas du metai, metų pabaigoje, Kalėdų metu yra rengiamos „Lietuvių dienos“ paeilui skirtingose kolonijose: Adelaidėje, Melbourne ir Sidnėjūje, o naujai į tuos renginius buvo įsijungusi ir mūsų nedidelė skaičiumi kolonija Canberra. Škart Lietuvių dienos vyko Sidnėjūje. Kaip paprastai tautiečių minios atvyko iš visų Australijos pakraščiu ir, kaip visada, sulaukėme svečių ir iš užjūrio.

Prasidėjo 1986 m. gruodžio 26 d. pamaldomis Lindcomb bažnyčioje, kur paprastai vyksta lietuviškos pamaldos. Tą pačią dieną — iškilmingas atidarymas 4 val. p.p. Civic Centre (Rotušės) erdvoje, puosnioje salėje. Naujas, modernus, išpūdingas pastatas.

Atidarymo žodžius tarė Australijos LB Krašto valdybos pirmininkas Vytautas Neverauskas ir svečias iš Amerikos — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos vicepirmininkas Stasys Jokubauskas. Toliau ėjo meninė programa, kurioje be kitų dalyvavo ir viešnios iš Amerikos: jaunoji dainininkė Rūta Pakštaitė ir pagarsėjusios užjūryje kanklininkės Mirga ir Aukse Bankaitytės, žavėjusios savo virtuozinių skambinimų kankleimis. Žinomas Sidnėjūje vokalinis ansamblis „Sutartinė“ — aštuonioms moterų, pasipuosiusios tautiniais rūbais su nuometais, dainavo senovines liaudies dainas. To ansamblio ikūrėjas buvo Australijoje plačiai žinomas „Skrąjojantis vaidila“ Paulius Rūtenis (jau miręs). Šiuo metu ansambliai vadovauja aktyvi visuomenininkė Marina Cox. Atidarymas pradėtas ir baigtas Australijos ir Lietuvos himnais.

Gausus jaunimas dalyvavo Sporto šventėje, varždamasis įvairiose sporto šakose.

Malonu pažymėti, kad vienas labiau pavykusių renginių buvo Jaunimo vakaras. Čia satyrinė, humoristinė scena „Antras muilas“ — jų pačių kūrybą — pateikė Melbourne jaunimas. Canberros dar „jaunesnis“ jaunimas — vaikų fantazijos scenovaidį „Gedimino sapnas“. Adelaidės atstovas — mūsų žinomas aštuonmetis „vunderkindas“ — Jonukas Pocius smuikavo, grojo violončele ir pianinu ir buvo lydimas entuziastingų auditorijos plojimu. Ieva ir Aleksas Brovedani (iš Melbourne) atliko (cello ir piano) Offenbacho barkarolę. Pabaigai buvo suvaidinta poema „Pavasaris“, idomiai parašyta Sidnėjūje jaunuolio Arūno Stašionio. Švairi, aiški lietuvių kalba skambėjo iš pranešėjo Ričardo Červinio lūpų. Sidnėjūje teatras „Atžala“, veikiantis scenoje jau apie 30 metų, puikiai suvaidino Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės trijų veiksmų komediją „Pinigėliai“.

Gruodžio 29 d. Lietuvių klube

Siaurės Australijos dykvieta.

Ngitji Ngitji

Čia mano kraštas

Kai pučia šiaurės vėjas, atsiminimuose sugrįžtu į seniai praėjusias be rūpesčių dienas, kada buvau su savo gentimi. Begidama po degančią saulę, aš jausdavau raudono tyru mėlio pulsą savyje, ir jis sūpuodavo mane savo šiltam ir tolimam nutisusių bekrasčių tyru guolyje.

Kiekvienas augalas apsvėlta kita spalva šitam gūžiam išdžiūvusiam krašte. Kalvos, kurias supylė mūsų proteviai, mus tebesaugo savo paslaptingume.

Toks mano kraštas, šiurkštus, tačiau gražus, išsaugojęs ramybę mano sieloje ir dvasioje.

Iš anglų kalbos vertė Lidija Šimkutė-Pocienė

Per amžius daug tautų yra patyrę okupaciją ar kolonizaciją. Mes lietuvi, esame pergyvenę okupaciją ir žinome, kaip ši nelaimė paveikia žmonių būseną. Okupuotos tautos kovoją už teises, kurios visiems yra tarsi prigimtis. Okupaciją ar kolonizaciją ištiktos daug kultūrų išnyko. Tautos tačiau visada stengiasi išlaikyti savo gyvenimo būdą, tradicijas, tikėjimą ir kalbą. Jos tikisi atgauti laisvę arba grįžti ir protevių žeme. Australijai aborigenų išliko ne okupacija, bet kolonizacija, ir todėl neišvengiamai nyksta jų kultūra. Prasidėjus kolonizacijai, australų aborigenai atsidūrė svetimos kultūros įtakoje. Jie giliai pergyvena europiečių veržimasi į jų žemes, jų tradicijų ir kultūros naikinimą. Mums, lietuviams, dar yra galimybė atgauti nepriklausomybę, bet aborigenų padėtis tarsi beviltiška, nežūrint, kad stengiamasi išlaikyti jų palaipsniui nykstantią unikalą ir primityvią kultūrą.

Ngitji Ngitji, aborigenų kilmės poetas, gyvena Adelaidėje, yra gimusi vietovėje vardu Hamilton-Bore iš aborigenės motinos ir ariro tėvo. Ngitji Ngitji yra jos genties jai duotas vardas; šiaip ji vadinasi Mona Tur. Ji moka Antakinyri, savo motinos kalbą, ir taip pat Pitjantjatjara. Mokykloje ji dėsto aborigenų kultūrą. Ngitji Ngitji rašo poeziją Pitjantjatjara ir anglų kalbomis.

Lidija Šimkutė-Pocienė

nuo 9 ryto iki 5 val. p.p. vyko Krašto atstovų, įvairių organizacijų posėdžiai. Dalyvavo Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos vicepirmininkas Stasys Jokubauskas, *Pasaulio lietuvių* redaktorius Bronius Nainys, Clevelando radijo valandėlės vedėjas Juozas Stempušis.

Kitai Australijos Lietuvių Bendruomenės valdybos kademijai (dvejiems metams) išrinkti atstovai iš Melbourne (nes valdyba reziduos Melbourne): A. Baltrukonienė, A. Baltutienė, A. Butkutė, dr. P. Kabaila ir A. Vaitiekūnas. Malonu pažymėti, kad visi jaunesniojo amžiaus veikėjai.

Dainų šventės koncertas šįmet įgavo naują „formą“, nedalyvavo paskiri chorai, o tik vienas — jungtinis. Gal todėl kiek nukentėjo meninis dainų perdavimas. Tačiau kai kurios dainos nuskambėjo pasigerėtinais gerai. Dirigavo pakaitomis vien Melbourne ir Sidnėjūje chorvedžiai, nes Adelaidės dirigentė, G. Vasiliauskienė, dėl rimtų priežasčių dalyvauti negalėjo. Sidnėjūje choro „Daina“ vadovė G. Kiverio perduodamas simbolines kankles priėmė Adelaidės choro „Lituanija“ administratorius A. Šerelis, kadangi po dvejų metų Lietuvių dienos įvyks Adelaidėje.

Visuomenininkės Genovaitės Kazokienės pastangomis buvo suruošta meno paroda. Pamatėme nemažai dailės ir skulptūros eksponatų. Gruodžio 28 d. atsilankėme į Literatūros popietę. Čia su savo kūryba reiškesi: A. Veščūnaitė, jaunoji rašytoja E. Zizytė-Garick, Br. Žalys, A. Saudargienė, V. Baltutis, B. Mockūnienė ir J. A. Jūragis. Žodinių skaitymą savo meistrišku kanklių grojimu pagyveno sesutės Mirga ir Aukse Bankaitytės ir senovėmis liaudies dainomis „Sutartinės“ ansamblis.

Tautiniai šokiais žavėjomes didžiajame Sidnėjūje Sporto stadione. Šoko Sydneyje, Melbourne ir Canberros jaunimas. Adelaidė, deja, nesugebėjo sudaryti grupės. Šokiams vadovavo Marina Cox, pranešinėjo E. Kiverytė. Naujųjų metų sutikimo pokylis įvyko vėl Civic centro salėje, kuria pripildė prigužėje svečiai. Muzika, šokiai, karšta vakariene, šampanas... iki 2 val. nakties. Trumpa sveikinimo žodį tarė svečias Stasys Jokubauskas. Tad iškilmingai sutikome Naujus metus, linkėdami vieni kitiems laimės, sveikatos... Džiugu pabrėžti, kad lietuviškas tautinis gyvenimas kunkuliuoja dar visu pajėgumu ir linkėtina, kad taip gyvai dar reikštųsi ir ateityje mūsų tolimajame Australijos žemyne.

A. Binkevičiūtė-Gučivienė

Dail. Bronė Jameikienė kūrybinga Havajuose

Jau nuo seniau Havajų kultūrinio gyvenimo centre Honolulu išsikūrusi dailininkė Bronė Jameikienė yra giliai ir plačiai įleidusi šaknis į šių egzotiškų salų spalvingus dailės klodus. Meno pasaulyje ji čia visur gerai žinoma, puikiai vertinama. Juk patiame Honolulu miesto centre esančioje katalikų bažnyčioje visi didžiuliai langai yra dail. Bronės Jameikienės sukurti vitražai. Ir jų ten yra arti dvidešimtys, jei ne daugiau. Neapsieina be jos darbų, ypač be jos vitražų, ir visos tenykštes reikšmingiausios parodos.

Pati naujausia kaip tik buvo praėjusių metų lapkričio ir gru-

odžio mėnesiais. Ją organizavo Honolulu dailės akademija (Honolulu Academy of Arts). Tai buvo 36-toji metinė jos paroda, pavadinta „Artists of Hawaii 1986“. Nors paroda buvo ir labai išranki, vis tiek joje dalyvavo, galima sakyti, visos Havajų dailės pasaulis: grafikai, tapytojai, skulptoriai, fotografai, įvairiausių žanrų ir įvairiausių technikų atstovai. Norint parodon su savo darbais patekti, reikėjo praeiti pro skvarbią specialisto profesoriaus akį. O vis tiek paroda milžiniška — dalyvauja per 100 dailininkų.

Visas Havajų kultūrinis gyvenimas yra įdomus dar ir tuo, kad čia vidury didžiulio vandenyno labai mažame plote susitinka ir vienos kitas veikia neapriptomos Rytų ir Vakarų kultūrų apraiškos. Prie Havajų universiteto yra įkurtas net Rytų ir Vakarų kultūrų susilietimo studijų centras. Abi jos akivaizdžios net šios parodos kataloge, kur dailininkų rytiškių ir vakarietiškių pavardžių maždaug po lygiai.

Vis dėlto iš tos išsijotos daugiau šimtinės dailininkų specialiai pabrėžti šeši, kuriems jokie „jury“ nereikėjo, jie patys Akademijos buvo pakviesti parodoje dalyvauti, kaip jau žinomos pavardės Havajų meno pasaulyje. Apie juos parodos kataloge yra sakoma: „Six prominent artists who have made significant contributions to the visual arts in Hawaii were invited to participate in this exhibition“.

Tarp jų šeši yra ir Bronė Jameikienė. Parodoje buvo išstatyti jos trys naujausieji vitražai: „Exotic Butterflies“ (1986), „Harvest“ (1985) ir „The King of Roosters“ (1985). Parodoje jie ypač patraukė publikos ir jos vertintojų dėmesį. Nors Bronės Jameikienės darbai ir buvo įkainoti tūkstantinėmis, vis tiek du iš trijų parodoje buvo parduoti. Vieną jų nupirko pati Honolulu

dailės akademija savo vertingajai kolekcijai.

Tarp šimtinės kitų parodon išsileistų dailininkų randamos dar dvi lietuviškos pavardės: Bunky Bakutis ir Gail Bakutis — vyras ir žmona, kurių keramiškos technikos darbai pasižymi rimtu išradinumu.

k. brd.

Nauja Tomo Venclovos knyga

Paskutiniosiomis 1986 metų dienomis pasirodė Tomo Venclovos knyga *Unstable Equilibrium: Eight Russian Poetic Texts*. Tai mokslinis filologinis darbas, kurį išleido Yale Center for International and Area Studies (jis įeina į seriją „Yale Russian and East European Publications“, kaip devintasis tos serijos tomas).

Knyga kietais viršeliais turi 206 puslapius, iš kurių 27 psl. užima bibliografija devyniomis kalbomis, įskaitant ir lietuvių (cituojami J. Balyš, P. Jokimaitienė, J. Lebedys, V. Mykolaitis-Putinas ir kiti).

Tai Tomo Venclovos daktaro disertacija, apginta Yale universitete 1985 metais. Joje struktūriškai semiotiškai analizuojami aštuonių rusų poetų (Puškino, Nekrasovo, Fet, Viač. Ivanovo, Pasternako, Cvetajevės, Achmatovos ir Brodskio) eilėraščiai. Du skyriai — apie Puškino „Trijų Budrių“ vertimą ir apie Brodskio „Lietuviškąjį divertismentą“ — turi sąlyčio ir su lituanistika.

Šių metų sausio 25 d. sukako dešimt metų nuo Tomo Venclovos persikėlimo į Vakarus. Per tą laiką jis paskelbė penkias įvairaus žanro knygas (iš viso 1080 psl.), neskaitant daugybės kūrinių žurnaluose ir laikraščiuose lietuvių, anglų, prancūzų, vokiečių, švedų, ispanų, lenkų, rusų ir kitomis kalbomis. Dar dvi jo knygos išleistos Lenkijos pogrindyje.

DAUGASMENIS ŽMOGAUS INTEGRAVIMO HIPNOZE

Daugasmenis žmogus yra individas, kuriame pastreikia dvi asmenybės, o kartais ir daugiau. Tokio žmogaus sąmonėje ir kūne vienu metu veikia viena asmenybė, kitu metu — kita; kartais viena kitai priešingos, prieštaraujantis, skirtingų charakterių, nusistatymų bei gyvenimo būdų. Neretai tarp jų pačių išslyka konfliktai arba susidaro problemos su jais gyvenantiems žmonėms. Išslyka reikalas tokį žmogų su skirtingom asmenybe derinti, vienyti, integruoti. Vienas tokių terapinių integravimo kelių yra hipnozė.

Apie vieną tokį atvejį bei hipnozės panaudojimą tokio asmens integravimui Loyola universiteto profesorius dr. Kestutis Trimakas skaitė paskaitą Chicago Klinikinės hipnozės sąjungos mokslinėje konferencijoje š. m. sausio mėn. 28 d.

Paskaita ta pačia tema neseniai susilaukė rekordinio profesionalų skaičiaus Hines Veteranų ligoninėje, Hines, Illinois.

Bronė Jameikienė

Polinezijos karžygi

Dailininkė Bronė Jameikienė darbu metu savo studijoje.

Trečioji religinių minčių knyga

JUOZAS PRUNSKIS

Kun. Vytautas Piktorna. ŠVIESA IR GYVENIMAS. Pamokslai sekmadieniams ir šventėms. Serija A. Brooklyn, New York: JAV Lietuvių kunigų vienybė, 1986. Spausdino Franciscan Press, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Viršelis Pauliaus Jurkaus. 189 psl.

Kun. Vytautas Piktorna

Tai jau trečioji kun. Vytauto Piktornos paruostų modernių pamokslų knyga, apimanti vadinamą A liturginių metų ciklą. Anksčiau buvo išleistos dvi knygos, skirtos B ir C liturginiams ciklams.

Kun. Vytautas Piktorna sugeba prabilti dabarties žmogui pritaikytą kalbą, įstengia evangelijų sklaidoje išvelgti, kas dabarties žmogui svarbu, ypač turedamas prieš akis išėjimo lietuvi, todėl šis veikalas bus naudingas ne vien kunigams, bet ir pasauliečiams, kurie nublokšti toliau nuo lietuviškos parapijos norės šventadieniais vieni ar su visa šeima lietuviškoji meditacija išgyventi atitinkamo šventadienio mintis.

Ši knyga apima A ciklo advento ir Kaledū šventadienius, gavėnios, Velykų laikotarpio ir eilinius metų sekmadienius bei įvairias šventes; specialus skyrelis tautinėms šventėms. Taigi net paskaitininkas čia galės užtikti medžiagos.

Gal šis tomas turi kiek mažiau puošmenų, sudarytų iš minčių ir pavyzdžių, negu du anksčiau išleisti, bet reikia pasidžiaugti ir šiojo dvasinio turtingumu. Autorius rinkęs medžiagą stropiai. Kun. Piktorna įstengia išsiveržti iš kasdienybės banalumo ir prabilti vaizdžių gilumu. Jį garsa: „Jei jau ieškoti turto, tai ne ten, kur yra nuotrupos, bet ten, kur yra visas. Jei ieškoti meilės, tai tik ten, kur ji gilesnė už marių gilumas. Jei jau ieškoti grožio, tai tik ten, kur yra visokio grožio pilnybė. Jei ieškoti

laimės, tai tik ten, kur ji yra be šešėlių“. Taip jis randa gyvenimo įprasminimą Kristuje (p. 11). Autorius pasitelkė įvairių laikotarpių pirmaujančius mąstytojus. Pvz., (p. 26) cituoja filosofą Schopenhauerį (netiksliai išspausdinta – Shopenhaueris): „Mūsų laimė priklauso nuo to, ką mes turime dvasioje, o ne kišenėje“, o dvasios niekas taip nepraturtina, kaip tiesa, kuri rodo gyvenimo prasmę, arba kaip meilė, kuri uždega širdį trokšti gero visiems“ (p. 41).

Autorius primena giliai graudų priešmirtinį Aristotelio skundą: „Abejojime gyvenu, baimeje mirštu ir nežinau, kur aš einu“ (p. 57). Ta nežinomybė sklaido Nobelio laureato Solženicino žodžiais: „Žmonės emė prarasti atsakomybės jausmą prieš Dievą. Tas kelias vedą į mūsų suniekinimą. Reikia grįžti prie Dievo“ (p. 137).

Knygos autoriui, šalia religinių idėjų, svarbu iškelti ir socialinio teisingumo mintį, todėl jis Indijos kardinolo Garcias žodžiais primena didelės žmonių dalies nepakeliamus sunkumus: „Iš

trijų žmonių vienas kenčia badą; iš trijų du gyvena sąlygose, panašiose į koncentracijos stovyklas. Tai yra niekad neregėtas smurtas, kuris gali sukelti neįsivaizduojama gaisra. Yra milijonai žmonių, kurie tūno susirietę ant žemės, kad nereikėtų eikvoti energijos likučiu, kurie padeda nenumirti. Jie neturi maisto, neturi jėgų dirbti, net neturi kur dirbti“ (p. 149).

Kun. Piktorna vadovaujasi ekumenine dvasia, pvz., jis nesibaido pacituoti Šveicarijos reformatų teologą, rašytoją prof. W. Nigg, kuris primena: „Jei norime krikščionybę pagyventi, tai turime žavėtis šventumu“ (p. 167).

Knygai daug gyvumo ir vaizdumo duoda palyginimai ir pavyzdžiai, kurių autorius įstengė surasti patrauklių ir įspūdingų. Užtinkame prisipažinimą prancūzų rašytojo Ernest Leguve, kuris ilgą laiką nelankė bažnyčios. Leguve pasakojai: „Viena didelė nuodėmė nuolat graužė mano sąžinę net ir tada, kai stengdavauisi apie ją negalvoti. Vieną naktį, ištroškęs suraminimo, puoliau ant kelių ir pašnibždom išpažinau Dievui savo nuodėmę. Tačiau mano ausys neišgirdo kunigo žodžių: „Tau atleidi“. Laimingas tas, kurį išriša kunigas. Kunigo lūpmis pats Dievas atleidžia nusidėjėliui nuodėmes“ (p. 63).

Knygoje cituojamas įvykis su kompozitoriumi Haydn. Tas didysis muzikas, klausydamas savo mokinio parašyto Mišų Credo, kurį mokinius tyliai grojo, susuko: „Balsiau! Balsiau! Ne tik forte, bet fortissimo! Mes turime išpažinti drasiai, o ne tyliai“ (p. 94).

Vėl įspūdingas posmelis: „Eve-resto, pasaulyje aukščiausio kalno, papėdėje yra paminklas, kur iškalti žodžiai: „Hope and Courage“ – „Vilties ir drąsos“. Tą paminklą pastatė angliai, pagerdami atminimą ekspedicijos dalyvių, žuvusių kalnuose. „Vilties ir drąsos! Šis šūkis ir mums paskatinimas, padrąšinimas, kai tenka grumtis su kliūtimis, sekant Kristumi“ (p. 103).

Vėl užtinkame pasakojimą apie gobšą, išlinkusį į bažnyčią. Kai jis pamokslė girdėjo kalbant, kad reikia stengtis daugiau uždirbti, daugiau taupyti, gobšas vis karštojo – tai geras pamokslininkas. Bet kai pasakė, kad nereikia širdies pririšti prie pinigų, o stengtis padaryti daugiau gerų darbų, aukot misijoms, gobšas išėjo iš bažnyčios bumbėdamas: „Niekus šneka“ (p. 107).

Autorius panaudoja net kitų tautų folklorą, pvz., arabų: „Dievas – Alachas sukūrė jūras bei upes, kalnus bei dykumas. Visą pasaulį pripildė įvairiais sutvėrimais. Tik žmogaus dar nebuvo. Tada Alachas nutarė iš Nilo upės dumblo sutverti žmogų. Ir štai, kada Alachas bandė rankomis pakabinti to dumblo, didelis vėžys kibo į jo ranką. Kraujas ištryško iš Dievo-Alacho piršto ir susigėrė į jo rankose buvusį dumblą. Iš tos žemės, prisisukusios dieviško kraujo, Alachas sukūrė motinos širdį“.

Taigi šis leidinys puošnūs mintimis ir pavyzdžiais. Juo naudojantis pamokslai nebus tušti ar nuobodūs. Knyga tinkama ir religinės minties ieškančiam kiekvienam žmogui.

Kadangi mums svarbu, kad iš sakyklų skambėtų gryna lietuvių kalba, tenka apgailestauti, kad vis dėlto pasitaiko prasilenkimų. Rašo: pagelba (7 p., turi būti – pagalba), atatinka (8 p., t.b. atitinka), tris metus (22 p., t.b. trejus metus), ištesėjo (64 p., t.b. ištesėjo), gėrbūvio (83 p., t.b. gėrovės), sek mane (102 p., t.b. sek manimi), nervoti (111 p., t.b. nervingi), prieš kelis metus (156 p., t.b. prieš kelerius metus). Tuos dalykus buvo galima išlyginti. Pasitaiko ir korektūros bei

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

mums labiausiai reikia, ypač išėjimo gyvenime. Ir jos taip trūksta – viską darome amžinybei, ateities Lietuvos kultūrai, o tuo tarpu už kelių dešimtmečių, o gal net metų, niekas mūsų neatšimins, ir niekam mes nebūsim svarbūs. Kodėl nesuitaikiyti su šita realybe ir tuomet atsikišti į dabartį? Jeigu premijos galutinėje išvadoje mažai svarbios, tai jų egzaltacija tegali mus vesti prie tam tikro kultūrinio nuotaikų nuosmūgio. Pvz., 1985 metų „Draugo“ romano konkurso premija irgi nebuvo paskirta, o 1986 metais nebeįvyko ir „Draugo“ romano konkursas. Gal nebus šiais metais skiriama ir Lietuvos Bendruomenės literatūros premija? Ką visu tuo būsim laimėje? Būsim patvirtinę prielaidą, jog išėjimoje nebėra dėmesio vertų kūrybinių pastangų. Tai bus save išpildanti pranašystė. Be abejo, kai kurie iš mūsų džiaugsis šitos „teisybės“ rodymu. Bet tas džiaugsmas tuo ir pasibaigs. Tuo tarpu katalikiškoje tradicijoje niekada nėra trokštama pasaulio pabaigos, nors ja ir būtų galutinai pademonstruojama „neteisybė“ neteisybė. Visada stengiamasi puoselėti, laikyti, prateisti dieviškosios kūrinių gyvybę, jos vyksmą, kad ji pasiektų kada nors savo Kūrėją, Palaikytą ir Tikslą, jo Paties norimu laiku. Jis negesina rusenancios žarijos ir nelaužo palinkusios nendros, sako Senasis Testamentas. Ar yra per daug viltis, kad ši dieviškoji liaudies dainos, instrumentinė mūsų kultūros poreikius? Todėl gerai, kad Lietuvių rašytojų draugijos valdyba persvarstė savo anksčiau paskirtos komisijos nuosprendį ir vadovaudamasi savo nuostatais nutarė dar kartą bandyti. Tikimės, kad bus parinkta kuri nors 1985 metų dailiosios literatūros knyga premijai. Nors ji ir nebus lietuvių literatūros įžymybė, tačiau bus mūsų visų sąlygotų, gerų, nors ir ne galimų geresnių užmojų ir pasiekimų ženklas ir jų patvirtinimas.

(a. II.)

METINĖ LIETUVIŲ RAŠYTOJŲ DRAUGIJOS PREMIJA

1986 metų originalios dailiosios literatūros premijuotini knygai parinkti komisija sudaryta iš trijų Lietuvių rašytojų draugijos narių, gyvenančių vakariniame Amerikos pakraštyje. Komisija sudaro: Alė Rūta, Bernardas Brazdžionis ir dr. Elena Tumienė.

Autoriai arba leidėjai 1986 metų išleistų knygų po tris egzempliorius prašomi iki 1987 balandžio 1 d. siųsti šiuo adresu: Alė Rūta-Arbenė, 306 22nd Street, Santa Monica, CA 90402. Komisija svarstys tik 1986 išleistas ir atsiųstus leidinius. Premijos dydis – 2000 dol. Mecenatas – Lietuvių fondas. LRD Valdyba

sintaksės klaidų, bet nedaug. Gal be reikalo rašoma „jieskoti“ su „j“. Tai logiška, bet dar rašyboje nepriimta. Apskritai, kalba gana lengva ir, pasakytume, sklandi. Knyga vertinga. Skaitančiojo dvasinį lobyną praturtins.

Tebūnie leista užbaigti ištraukėle iš 24 p.: „Eleonora Roosevelt knygoje „You Learn by Living“ rašo: „Kažkas manęs kartą paklausė, kokius aš laikau tris svarbiausius laimės pagrindus. Mano atsakymas yra šis: jausmas, kad esi garbingas pats su savimi ir su aplinkos žmonėmis; jausmas, kad padarei viską, kaip galėjai geriau; svarbiausia gi – mylėti visus. Tiesa, yra dar vienas reikalingas dalykas: jausmas, kad kuo nors naudingas“.

Šios knygos autorius mums yra tikrai naudingas.

Kompozitorius Stasys Šimkus (1887-1943)

Stasio Šimkaus šimtąsias gimimo metines pasitinkant

Šių metų vasario 4 dieną sukanka 100 metų nuo žymaus mūsų kompozitoriaus, choro dirigento ir muzikinės kultūros ugdytojo Stasio Šimkaus gimimo. Gausią jo kūrybą sudaro jo parašytos originalinės (turbūt garsiausia iš jų yra „Kur bakūzės samanota“) bei jo harmonizuotos liaudies dainos, instrumentinė muzika, kantatos („Atsiveikimas su tėvyne“, „Kovotojams už Lietuvos laisvę“), o taipgi jo didysis kūrinys – opera „Pagirėnai“. Jis parašė muziką ir tautos giesmės „Lietuviais esame mes gime“.

Lietuvių Stasio Šimkaus šimto metų jubiliejaus iškilmes bus vasario 4 dieną Vilniuje, Lietuvos TSR valstybinėje akademiniame operos ir baletų teatre. Va-

sario 6 dieną kompozitoriaus gimimo sukaktis bus minima Kauno valstybiniame teatre. Jubiliejinis koncertas ir paradas numatyta surengti Stasio Šimkaus gimtinės apylinkėje – Jurbarko rajone, Klaipėdos Stasio Šimkaus aukštesnioje muzikos mokykloje, kitose mokyklose ir kultūros įstaigose. Vilniuje taip pat ruošiami jubiliejaus skirta mokslinė konferencija.

Stasio Šimkaus 100 metų gimimo sukaktis bus paminėta Chicago „Margučio“ radijo vato laidoje, kurią veda Petras Petrutis. Vasario 3, 4 ir 5 dienų laidoje bus transliuojami Stasio Šimkaus kompozicijų įrašai, prisimenant kompozitoriaus gyvenimą ir kūrybą.

Chicago teatrose

Apalačų kalnų folkloras

Dienraštis Chicago Sun-Times penktadieniais ir sekmadieniais skelbdamas sąrašus vaidinimų, pridėda kryžiuokius prie tų spektaklių, kuriuos to laikraščio kritikai rekomenduoja pamatyti. Toks kryžiuokas yra ir prie „Diggory's Rag and Other Tales by Annabel Thomas“, kuri pastatė City Lit teatro bendrovė, Organic Lab teatro patalpose, 3319 North Clark. Vaidinimas sudarytas iš trijų apsakymėlių, kuriuos sukūrė Annabel Thomas. Ji augusi Apalačų kalnuose, taigi ir tuos kūrinius jungė gausiai tų kalnų gyventojų folkloro. Spektaklis pridedama smagiomis dainomis, kurios gausiai kartojasi visame pastatyme, jungiamos su nesudėtingu šokių. Dabar autorė su savo vyru gyvena Ashley, Ohio, ir gausiai kuria.

Šiame spektaklyje pirmas dalykėlis – „Snake-handling Sunday in the Blue Church“. Čia ir pa-vaizduota bažnytelė su gies-

mėmis ir gyvačių panaudojimu kulte, tikint, kad jos nenkenksmingos. Antras vaidinimėlis: „Breakdown Brown and Brother“ – apie gydytojos atvykimą į Apalačų kalnus. Trečias – „Diggory's Rag“. Tai jauno žmogaus monologas apie savo išgyvenimus, santykius su tėvu. Jam kalbant scenoje yra ir keli aktoriai, kurie savo judesiais, mimika inėsa daug pritaikyto įvairumo.

Apskritai vaidinimo slinktis gyva, vaizdi, įvairi, švari – be keiksmažodžių ar vulgarumų. Gausiai pastatymą praturtina Charles H. Wilding-White muzika, grojant pakaitomis pianinu, bandžio, gitara, smuiku. Didelio talento žmogus. Apsakymėlių draminių pastatymų paruošė pats režisierius Arnold April, šios teatro grupės steigėjas, už pasižymėjimą apdovanotas Jefferson žymeniu. City Lit teatro grupė yra isistėgusi 1979 metais ir specializuojasi literatūrinių kūrinių pritaikymu scenai bei jų pastatymu.

Juoz. Pr.

Ateitininkai ir moralinė kapitalizmo kritika

(Atkelta iš 2 psl.)

šeima, patenkinti savo ir šeimos kultūrinius reikalus.¹⁵ O kaip šį tikslą pasiekti? Fronto deklaracija privaćios nuosavybės nepaneigia, tačiau visur pabrėžia, kad privati nuosavybė turi būti palenka bendrai gerovei, ir suvaržyta taip, kad vieno žmogaus nuosavybė nepažeistų kito teisiu. Programos autorių nuomone, Lietuvai geriausiai tinka kooperatyvai. Tai ekonominio susitvarkymo forma, kuri vaisingiausiai plėtos krašto ūkį ir tuo pačiu užtikrins jos gyventojams socialinį teisingumą. Reikšminga, kad kooperacijos principas remiamas ne vien tikta bendrais moraliniais principais, bet taip pat yra atsivėlgama į Lietuvos padėtį. Cituojau: „Lietuvoje, kur apie stambų privatinį kapitalą išvis sunku galvoti, kooperatinis ūkio organizacijos kelias yra patys tikriausias“.¹⁶ Šita prasme programos autoriai yra tiesioginiai Salkauskio mokiniai.

NUORODOS

- 1 Petras Maldeikis. *Mykolas Krupavičius*. Lietuvių krikščionių demokratų sąjunga, 1975. Pp. 85, 87-88.
- 2 Vincas Kapsukas. *Raštai*. Vilnius: Vaga, 1971. X, 239.
- 3 Kapsukas, V. 26.
- 4 Salkauskį cituoja Arūnas Sverdiolai. *Kultūros filosofija Lietuvoje*. Vilnius: Mintis, 1983. P. 31.
- 5 Sverdiolai, p. 5.
- 6 Stasys Salkauskis. „Pirmutinės prielaidos visuomeninei kritikai Lietuvoje“. *Romana*. 1922. nr. 2, pp. 92-93.
- 7 Salkauskis, p. 97.
- 8 Salkauskį cituoja Sverdiolai, pp. 67, 68.
- 9 Juozas Grušas. *Karjeristai*. Kaunas: Sakalas, 1935. P. 112.
- 10 Grušas, p. 111.
- 11 Grušas, p. 156.
- 12 Grušas, p. 190.
- 13 *Židinys*, 1939. XV, 574.
- 14 *Ateitininkų ideologija*. Putnam, 1954. pp. 127-128.
- 15 *Į pilnatvę demokratija*. I Laisvę, 1958, p. 18.
- 16 *Į pilnatvę demokratija*, p. 25.

• Religinės skaitybos būrelis, veikiančio Chicagoje, susirinkimas bus šį sekmadienį, vasario 1 d., 11:30 val. priešpiep Jaunimo centre. Kun. Vytautas Bagdanavičius kalbės apie savo neseniai pasirodžiusią knygą *Tomo Akviničio dorovės mokslas*.

ATITAIŠYMAS

Draugo kultūrinio priedo 1987 m. sausio mėn. 17 d. laidoje idetame Jurgio Jankaus apsakyme „Sukalkejūsi percepcija ar...?“ trečiame puslapyje pirmoje atkarpos skylyje išspausdintas sakinyje „Šalia tuscijos sedynės stovėjo vyras, kaip traukte ištrauktas iš Isaac Bashevis Singer. Satan in Gray...“ Turėjo būti: „Satan in Gray“. Taip pat toje pačioje skylyje, sakinyje: „Su jo atsidėdintu vagona, gal ne vagona, gal tik mano, suola, užgulė toks kvapas – ne kvapas, toks slogus tvaikas, keista tvankuma, kuri savo reatumė emė mane gramzdinti ir Singerio Gray pirti“ turėjo būti „Gray pirti“. Isaac Bashevis Singer savo knygoje *Satan in Gray* aprašo Lenkijos užkampyje, Goray miestelyje, gyvenančius žydus, belaukiančius Mesijo. Apsakymo autorių rašytoja Jurgė Jankū už nemalonia klaida atsiprašome.

Solistė Vilija Mozūraitytė

Vilija Mozūraitytė – Richard Strauss dainavimo konkurso laimėtoja

Solistė Vilija Mozūraitytė – altas 1986 m. gruodžio mėnesį dalyvavo Muenchene surengtame Richard Strauss dainavimo konkurse, kuriame laimėjo pirmą vietą. Praėjusių metų sausio mėnesį ji buvo pripažinta iškilčiausia dainininke Felix Mendelssohn konkurse Vakarų Berlyne.

Ji dažnai koncertuoja Vakarų Vokietijoje ir kitose valstybėse, susilaukdamas labai palankių įvertinimų. Solistė Vilija Mozūraitytė, pianistė dr. Raminta Lampatytė ir smuikininkas Mykolas Kollars š.m. vasario 22 d. koncertuos Toronte, kovo 1 d. Miami, kovo 8 d. Clevelande ir kovo 15 d. Chicagoje.

Kompozitorius Stasys Šimkus (sėdi priekyje) su „Birutės“ choru Chicagoje 1919 metais.